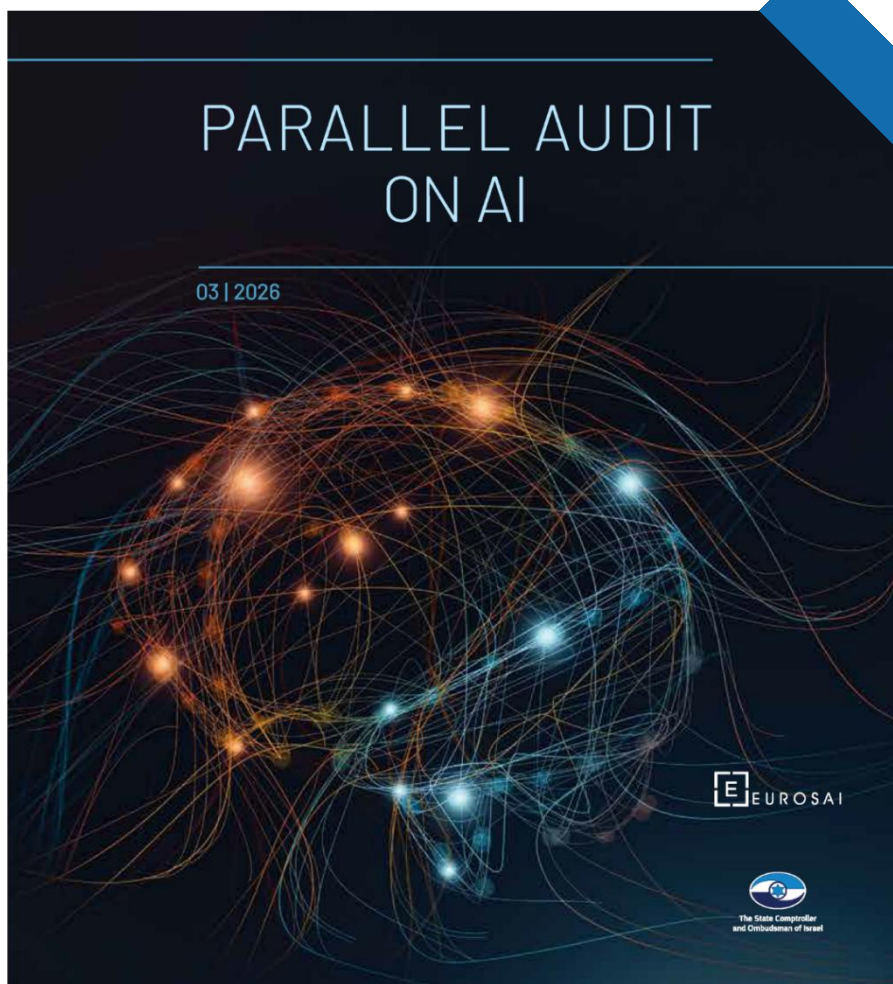

TARPTAUTINIO AUDITO SANTRAUKA

LYGIAGRETUS DI AUDITAS

2026 m. kovas

EUROSAI PIRMININKAUJANČIOS ŠALIES ĮVADAS

DI nebėra tolimesnė perspektyva – jis sparčiai tampa kasdienio Europos vyriausybės darbo dalimi. Valstybinės institucijos visoje Europoje pereina nuo bandomųjų iniciatyvų prie visapusiško įgyvendinimo, integruodamos DI į viešąsias paslaugas, vidinius darbo procesus ir sprendimų priėmimo sistemas. Šis postūmis gali užtikrinti geresnius rezultatus piliečiams ir veiksmingesnį viešąjį administravimą, tačiau jis taip pat kelia didelę atsakomybę teisėtumo, saugumo, privatumo, skaidrumo ir visuomenės pasitikėjimo srityse.

Šiuo lemiamu momentu EUROSAI pirmininkaujanti institucija didžiuojasi galėdama pristatyti šį lygiagrečių DI auditą – tai aiškus įrodymas, kad aukščiausiosios audito institucijos (AAI) renkasi bendradarbiavimą, o ne susiskaldymą. Izraelio AAI koordinuojama iniciatyva buvo suburta dvylika dalyvaujančių AAI: Albanijos, Estijos, Prancūzijos, Izraelio, Italijos, Latvijos, Lietuvos, Šiaurės Makedonijos, Lenkijos, Rumunijos, Slovakijos ir Šveicarijos. Jos kartu išnagrinėjo vyriausybės pasirengimą įgyvendinti technologiją, kuri persmelkia visus valstybės lygmenis – nuo nacionalinio strateginio planavimo iki konkrečių tarpsektorinių projektų. Ši iniciatyva atspindi įgyvendinamą EUROSAI 1-ąjį strateginį tikslą: remti veiksmingus, novatoriškus ir aktualius auditus, skatinant ir stiprinant profesinį bendradarbiavimą.

Kadangi AI sistemos vis plačiau diegiamos audituojamose įstaigose, auditoriai vis dažniau susidurs su šiomis technologijomis „iš vidaus“ – viešųjų pirkimų procesuose, duomenų valdymo sistemose, kibernetinio saugumo kontrolės priemonėse, žmoniškųjų išteklių valdymo ir tiesioginių paslaugų teikimo srityse. Pagrindinė šio lygiagretaus audito pridėtinė vertė yra bendras supratimas, kurį šis auditas padėjo formuoti: AAI turi būti pasirengusios audituoti AI su pasitikėjimu, turėti įgūdžių, metodikų ir priemonių, reikalingų įvertinti, kaip tokios sistemos yra projektuojamos ir diegiamos, kaip nustatomi ir mažinami rizikos veiksniai, kaip kuriama ir saugoma viešoji vertė.

Ateities technologijų panorama bus spartesnė, labiau automatizuota ir vis labiau grindžiama kalba. Europos vyriausybėms reikės aiškių strategijų, tvirtų valdymo sistemų ir kvalifikuotų specialistų, kad jos galėtų neatsilikti nuo sparčių technologinių pokyčių. Mokydamosi kartu, kurdamos bendrus metodus ir stiprindamos savo kolektyvinius gebėjimus, AAI gali padėti nukreipti AI diegimą skaidrumo, atsparumo, atskaitingumo ir apčiuopiamų rezultatų piliečiams link.

EUROSAI pirmininkaujanti šalis vardu norėčiau nuoširdžiai padėkoti EUROSAI nariams, kolegoms ir ekspertams, prisidėjusiems prie šio svarbaus projekto. Jūsų atsidavimas ir kompetencija buvo itin svarbūs formuojant bendrą viziją dėl DI diegimo, kuri būtų skaidri, atskaitinga ir naudinga visuomenei. Jūsų bendros pastangos dar labiau sustiprino bendradarbiavimą tarp EUROSAI narių ir toliau remia atsakingą DI valdymą visoje Europoje.

Matanyahu Englman,
EUROSAI pirmininkas

Izraelio valstybės kontrolierius ir ombudsmenas

SANTRAUKA

Dirbtinis intelektas (DI) nebėra „ateities politikos“ tema – jis jau keičia vyriausybių veiklos pobūdį, paslaugų teikimo būdus ir galimybes užsitarnauti ar prarasti visuomenės pasitikėjimą. Šis lygiagretus auditas rodo, kad daugelis šalių sparčiai pereina nuo siekių prie veiksmų, tačiau pasirengimas vis dar yra nevienodas: ten, kur strategija, finansavimas, valdymas, duomenys, įgūdžiai ir kontrolė veikia kartu, pažanga spartėja, o ten, kur jie vystosi atskirai, pažanga sustoja.

Šį daugiašalį lygiagretų auditą, vykdytą pagal EUROSAI 1-ąjį strateginį tikslą ir vadovaujamą Izraelio valstybės kontrolieriaus ir ombudsmeno institucijos (Izraelio AAI), atliko 12 AAI (Albanija, Estija, Prancūzija, Izraelis, Italija, Latvija, Lietuva, Šiaurės Makedonija, Lenkija, Rumunija, Slovakija ir Šveicarija). Auditas, atliktas nuo 2024 m. gegužės iki 2025 m. gruodžio, rėmėsi bendru analitiniu pagrindu, apimančiu 9 temas ir daugiau nei 92 struktūruotus klausimus, siekiant palyginti valstybių pasirengimą strateginiu, infrastruktūros ir įgyvendinimo aspektais.

Nacionalinis strateginis planas

Audito metu nustatyta, kad šalys eina skirtingais keliais: kai kurios turi vyriausybės patvirtintas DI strategijas, o kitos remiasi platesnėmis skaitmeninėmis strategijomis, atskiromis iniciatyvomis arba strategijų projektais, kurie nėra oficialiai patvirtinti. Tais atvejais, kai aiškiai apibrėžta atsakomybė už valdymą ir tarpžinybinis koordinavimas, strategijos veiksmingiau įgyvendinamos ir virsta visuomenei skirtomis pasitikėjimo stiprinimo priemonėmis, įskaitant didelį dėmesį visuomenės informuotumui. Skyriuje daroma išvada, kad strateginė kryptis yra svarbiausia, kai ji derinama su atsakomybe už įgyvendinimą ir išmatuojamais tikslais. Jame rekomenduojama periodiškai peržiūrėti strategijas, siekiant užtikrinti, kad pasirinktas modelis tebėra suderinamas su ekosisteminio požiūrio principu, tikru koordinavimu ir nuosekliu įgyvendinimu.

Nacionaliniai DI biudžetai

Finansavimas yra lemiamas rimto požiūrio rodiklis, o audito metu nustatyta, kad daugelis šalių vis dar susiduria su matomumo problemomis. Mažiau nei pusė šalių nurodė turinčios aiškiai apibrėžtą DI biudžetą, o kitos DI išlaidas įtraukia į platesnius skaitmeninius ar sektorinius biudžetus, todėl sunkiau stebėti, ar ištekliai atitinka strateginius prioritetus. Skyriuje daroma išvada, kad fragmentuotas biudžeto planavimas silpnina priežiūrą ir lėtina nuoseklų masto didinimą. Jame rekomenduojama didinti skaidrumą, atskiriant tiesioginį DI projektų finansavimą nuo investicijų į infrastruktūrą, konsoliduojant matomumą visose ministerijose ir koordinuojant išorinius finansavimo srautus per aiškią atsakomybę ir daugiamečių planavimą.

Reguliavimo gairės

Pasirengimas reguliavimui auga, tačiau ne visur vienodai. Maždaug pusė šalių nurodė, kad yra paskelbusios DI gaires, nors visos pranešė turinčios specialią priežiūrai atsakingą instituciją. ES DI aktas jau veikia kaip galingas katalizatorius, tačiau šalys numato didelius įgyvendinimo reikalavimus ir pajėgumų trūkumą. Skyriuje daroma išvada, kad institucinė atsakomybė yra svarbesnė už veiklos gaires, o etika dažnai lieka principų lygio

įsipareigojimu be nuoseklių, patikrinamų garantijų. Jame rekomenduojama paskelbti praktines gaires, pagal kurias pasirengimas ES DI akto įgyvendinimui būtų traktuojamas kaip visos vyriausybės vykdomas uždavinys (o ne tik teisės aktų perkėlimas) ir privalomų mechanizmų, pavyzdžiui, aiškiai apibrėžtos atskaitomybės, atsekamumo ir prireikus patikrinimų prieš diegiant, stiprinimas.

Infrastruktūra

Daugelis šalių investuoja į DI infrastruktūrą, ypač į skaičiavimo pajėgumus, tačiau diegimas vis dar vyksta, o šalių tarpusavio palyginamumas ribotas dėl nevienodų vertinimo metodų. Nacionalinės debesų aplinkos yra įprastas reiškinys, tačiau kiekviena šalis remiasi trečiųjų šalių tiekėjais, o tai patvirtina, kad hibridinis paslaugų teikimas yra norma. Šiame skyriuje daroma išvada, kad infrastruktūra sudaro sąlygas viskam kitam, tačiau ji taip pat gali tapti kliūtimi, kai hibridinėse aplinkose nėra aiškiai apibrėžti valdymo principai, paklausos prognozavimas ir atskaitomybė. Rekomenduojama sudaryti pajėgumų žemėlapij ir prognozuoti paklausą, vertinant nacionalinius bei sutartyse numatytuose išteklius, taip pat stiprinti hibridinį valdymą, siekiant valdyti saugumo, sąnaudų, atsparumo ir tiekėjų koncentracijos rizikas.

Informacinis saugumas

Audito metu nustatyta, kad organizacijos puikiai suvokia su DI susijusius saugumo pavojus, ypač duomenų nutekėjimą ir neteisėtą prieigą, tačiau trūksta aiškių gairių, kaip šias žinias pritaikyti praktikoje. Nebuvo nuosekliai informuojama apie privalomus kibernetinio saugumo protokolus ir specialias DI privatumo gaires, o patirtis incidentų srityje tebėra ribota – dėl to prevencija ir pasirengimas tampa dar svarbesni. Skyriuje daroma išvada, kad DI saugumas yra tiek valdymo, tiek techninis iššūkis. Jame rekomenduojama nustatyti bazinius reikalavimus ir vaidmenimis pagrįstą mokymą, gerinti atsekamumą ir dokumentavimą bei priimti gyvavimo ciklo saugumo praktikas, kurios būtų nuosekliai taikomos visose ministerijose ir tiekėjų įmonėse.

Skaitmeninė branda

Duomenų pagrindai tebėra lemiamas veiksnys, ribojantis DI plėtrą. Nors visos šalys nurodė turinčios tam tikrą duomenų dalijimosi politiką, vis dar išlieka praktinių kliūčių, ypač reguliavimo ir valdymo nesutarimų, sąveikos trūkumų, nevienodai parengiamų duomenų. Išorinis lyginamasis vertinimas patvirtina pasikartojantį modelį: politika ir platformos gali vystytis greičiau, nei įrodyta jų įtaka. Skyriuje daroma išvada, kad vyriausybės dažnai turi „duomenų dalijimosi taisykles“, bet ne visada turi veiklos sąlygas, leidžiančias dalytis duomenimis efektyviai, saugiai ir dideliu mastu. Jame rekomenduojama didinti valdymo aiškumą, supaprastinti procesus, gerinti sąveiką ir duomenų kokybės praktiką bei užtikrinti audito galimybes, kad teisėtas pakartotinis duomenų naudojimas būtų ne tik deklaruojamas, bet ir įrodomas.

Vyriausybinių projektai

DI jau dabar randa praktinį pritaikymą visose vyriausybės veiklos srityse, ypač didelės apimties srityse, o daugelis šalių praneša apie našumo padidėjimą. Vis dėlto stebėsenos ir vertinimo mechanizmai nėra nuosekliai įdiegti, o pagrindiniai veiklos rodikliai (KPI) dažnai orientuoti į efektyvumą, o ne į subalansuotą paslaugų kokybę, modelių veikimo,

tvarumo, pakartotinio naudojimo ir rizikos vertinimą. Skyriuje daroma išvada, kad diegimas vyksta sparčiau, nei vystosi vyriausybės gebėjimas įrodyti ir palyginti poveikį. Jame rekomenduojama užtikrinti nuoseklų DI portfelio matomumą, diegti subalansuotas vertinimo sistemas ir standartizuoti minimalius ataskaitų teikimo reikalavimus, kad sprendimai dėl masto būtų pagrįsti įrodymais, o rizika išliktų matoma.

Žmogiškasis kapitalas

Talentų trūkumas yra labiausiai paplitusi kliūtis: visos šalys nurodė, kad trūksta DI ekspertų, o daugelis taip pat teigė, kad trūksta mokslininkų. Daugelyje vietų vyksta kvalifikacijos kėlimas, tačiau jis dar nėra visuotinis, o svarbias vadovaujamas pareigas einančių darbuotojų išlaikymas tebėra silpnoji vieta, dėl kurios gali sustiprėti priklausomybė nuo išorės paslaugų teikėjų. Skyriuje daroma išvada, kad pasirengimas įdiegti DI priklauso nuo žmonių, o ne tik nuo technologijų. Jame rekomenduojama kurti integruotas darbo jėgos strategijas, apimančias švietimo programas, pareigoms tinkamus mokymus, įgalinimo struktūras (kompetencijos ir žinių dalijimosi centrus) bei aktyvesnę pagrindines priežiūros ir vykdymo pareigas atliekančių darbuotojų pritraukimą ir išlaikymą.

Natūralios kalbos apdorojimas (NLP)

Dauguma šalių kuria NLP pajėgumus vietos kalba, tačiau vyrauja išorinis arba mišrus diegimo modelis, o tai kelia klausimų dėl ilgalaikės priklausomybės ir gyvavimo ciklo valdymo. Šiame skyriuje daroma išvada, kad kalbos pajėgumai yra pagrindinis veiksnys, lemiantis DI pritaikymo galimybes valdžios institucijoms teikiant paslaugas ir vidaus veiklos galimybes, tačiau jie turi būti tvarūs ir valdomi laikui bėgant. Rekomenduojama NLP traktuoti kaip pakartotinai naudojamą bendrą pajėgumą, o tais atvejais, kai pagrindinį vaidmenį atlieka tiekėjai, nustatyti aiškias atsakomybes už priežiūrą, stebėjimą, dokumentavimą, atnaujinimus ir rizikos valdymą. Apibendrinant galima teigti, kad audito išvada aiški: vyriausybės įgauna pagreitį, o daugelis reikiamų pagrindinių elementų jau yra įgyvendinami. Kitas žingsnis į priekį – juos sujungti: strategijas paversti valdomu įgyvendinimu, investicijas – skaidriais investicijų portfeliais, principus – privalomomis apsaugos priemonėmis, o bandomuosius projektus – išmatuojama visuomenine nauda dideliu mastu.